

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ S/2 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/B1342V3SI2Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

Махсус сон

№ S/2 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

Специальный выпуск

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Special Issue

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Гайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Рахманова Мавлуда Эркин қизи СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ССРГА ХАЛҚЛАРНИ МАЖБУРИЙ КЎЧИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	9-16
Икромжонов Акмалжон Махмуджонович ФАХРУДДИН ЎЗЖАНДИЙ ЯШАГАН ДАВРДА МОВАРОУННАҲР ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ВАЗИЯТ ВА ИЛМ ФАН РИВОЖИ.....	17-25
Холдоров Зоҳиджон Валижон ўғли ТУРКИСТОН ЛЕГИОНИНИНГ ТАШКИЛ ТОПИШИ ТАРИХИДАН.....	26-34
Хамидова Дилфуза Улуғбек қизи НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС ИЖОДКОРЛАР НИГОҲИДА.....	34-41
Nag'ashboyev Qazbek Bozorboy uli SULTON RAHMONOV – SAYYORANING ENG KUCHLI ODAMI.....	42-49
Махмудов Махмуд Авазович ЯНГИ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТ ШАРОИТИДА ДЕҲҚОН ХЎЖАЛИКЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ ТАБАҚАЛАШУВИ.....	50-58
Mamatov Bektosh Tolibjon o'g'li YALANGTO'SH VANODIR VA ASHTARXONIY HUKMDORLAR.....	59-66

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Muminova Elnoraxon Abdukarimovna “YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISHNING HORIJY TAJRIBALARI.....	66-75
Файзуллоев Мирсаид Шухратович СОЛИҚ НАЗОРАТИ ТИЗИМИДА КАМЕРАЛ СОЛИҚ ТЕКШИРУВЛАРИНИ ЎТКАЗИШ АМАЛИЁТИ ТАҲЛИЛИ.....	76-85
Кахарова Нилуфар Эркинжоновна ОКР МЕТОДОЛОГИЯСИ ХАҚИДА ТУШУНЧА, МАҚСАДИ, АФЗАЛЛИГИ, ЖАРАЁНДАН КУТИЛАДИГАН НАТИЖАЛАР.....	86-91
Насруллоев Ҳаётжон Хабибуллоевич СОЛИҚ МАЪМУРЧИЛИГИГА ЗАМОНАВИЙ АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ОРҚАЛИ СОЛИҚ БАЗАСИНИ КЕНГАЙТИРИШ ЙЎЛЛАРИ.....	92-99
Rahmonov Mirvoxid Rajabovich HUDUDNING INVESTISION JOZIBADORLIGI OMILLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	100-107
Насруллоев Ҳикматулло Хабибуллоевич ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАРНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШ УЧУН ЗАМОНАВИЙ РАҚАМЛИ ЕЧИМЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	108-115
Тоштемиров Шохруҳ Тошпўлатович ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИНГ КАПИТАЛ ВА УНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВНИНГ АҲАМИЯТИ.....	116-120

Насимов Равшанжон Азимович МАМЛАКАТИМИЗДА СОЛИҚ ЮКИНИНГ СОЛИҚ ТЎЛОВЧИЛАР ФАОЛИЯТИГА ТАЪСИРИНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	121-130
Nabieva Nilufar Muratovna MARKETING AUDIT AND ITS IMPACT ON IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF THE COMPANY.....	131-139
Отамуродов Нуриддин Нажмиддинович КИЧИК ВА ЎРТА БИЗНЕС ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ COVID-19 ИНҚИРОЗ ДАВРИДА УЛАРНИНГ ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА СОЛИҚҚА ТОРТИШ МАСАЛАЛАРИ	140-148
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li TO'G'RIDAN – TO'G'RI HORIJY INVESTITISYALARNI JALB QILISHDA MAMLAKAT XATARLARINI KAMAYTIRISH.....	149-155
Yusupov Farruxbek Farxodovich O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ MA'MURCHILIGIDA SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	156-162
Kunduzova Kumrixon Ibragimovna KICHIK BIZNES KORXONALARIDA MOLIYAVIY REJALASHTIRISH VA BYUDJETLASHTIRISHNING XUSUSIYATLARI	163-172
Зиёдинова Нилуфар Зариф қизи ИНВЕСТИЦИОН ҚАРОРЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШДА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАРНИНГ ЎРНИ	173-179
Насимджанов Юнусжон Зоҳидович МАМЛАКАТИМИЗ ҲУДУДЛАРДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТОВАР ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ ЮРИДИК ШАХСЛАРНИНГ ЕР СОЛИҒИ МАЪМУРЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	180-187
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
Ҳакимов Акмалжон Мирзағаниевич ЦИВИЛИЗАЦИЯ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ГНОСЕОЛОГИК МОҲИЯТИ	188-192
Холмирзаев Нодиржон Низомжонович УРБАНИЗАЦИЯ СОҲАСИДАГИ ДАВЛАТ СИЁСАТИ ВА УНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ	193-198
Voboqulov Abror Abdug'ani o'g'li “OPEN ARTIFICIAL INTELLIGENCE GPT” TIL MODELINING FALSAFIY Tahlili	199-204
Ялгашев Бунёд Махмудович САМАРҚАНД ВОҲАСИ ЭТНИК ГУРУҲЛАРИНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШИ ВА УЛАРНИНГ ЯШАШ ТАРЗИ	205-213
Safarov Maqsudali ABU BAKR AR-ROZIYNING “TIBBI RUHONIY” (RUH TIBBIYOTI) ASARIDA G‘AZABNI VA INSONNING O‘Z KAMCHILLIKLARINI BARTARAF QILISH HAQIDA MULOHAZALAR	214-219
Сохибова Лола Жонибоевна ШАХС МАДАНИЙ САВИЯСИ – МАДАНИЙ РИВОЖЛАНГАНЛИК ИФОДАСИ	220-224

Адашова Махсума Махмудбоевна
ИМОМ АБУ МАНСУР МОТУРИДИЙ ВА МОТУРИДИЙЛИК ТАЪЛИМОТИ – ДУНЁ
ОЛИМЛАРИ НИГОҲИДА.....225-231

Mukhammediyarova Akhmaral
PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF NOOSPHERIC DEVELOPMENT IN THE
ECOLOGICAL AND GLOBAL SECURITY SYSTEM.....232-239

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Tilovov Ozod, Isoqulova Gulxon
FRAZEOLOGIK BIRLIKLARDA SONLARNING QO‘LLANILISHI VA ULARNING RAMZIY
MA‘NOLARI.....240-245

Surmilova Elena
GENDER STUDIES IN LINGUISTICS AND THEIR APPLICATION IN ENGLISH LANGUAGE
TEACHING246-252

Олимова Дилафрузхон Бахтиёржон қизи
ТИЛШУНОСЛИҚДА БАҲО КАТЕГОРИЯСИ ВА УНИНГ ЎРГАНИЛИШИ253-257

Djurayev Dilshod Mamadiyarovich, Radjabova Madinabonu Raimovna
XITOIY TILI GRAMMATIKASIDAGI “NATIJA TO‘LIQLOVCHISI (结果补语)”258-262

Azzamov Yusufjon Radjaboy o‘g‘li, Jo‘rayeva Xayriniso Shavkat qizi
EKOJURNALISTIKANING QO‘LLANILISH KATEGORIYALARI263-268

Fillipova Olga Igorevna
CONVERGENCE OF STYLISTIC DEVICES AS A CATEGORY OF REDUNDANCY.....269-278

Ismoilova Dilorom Rustamjon kizi
LEXICAL UNITS OF THE SEMANTIC FIELD “MURDER”279-285

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Ильясов Баходир Ильясович
ELEKTRON DAVLAT XIZMATLARINI KO‘RSATISHNING TASHKILY-HUQUQIY MEKANIZMI VA
UNING RIVOJLANISH YO‘LLARI286-293

Чориева Хуршидабону Хуррам қизи
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ФУҚАРОЛАР ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИНИНГ
ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ МУНОСАБАТЛАРДА ИШТИРОКИ294-299

Хаётов Анвар Хусанович
ХАЛҚАРО ОЛИМПИА ҚЎМИТАСИНИНГ МУХТОР МАҚОМИ ВА ТУРЛИ ҲУҚУҚ
СУБЪЕКТЛАРИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИ300-307

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Журабекова Хабиба Мадаминовна
РЕЧЕВАЯ АКТИВНОСТЬ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР КОММУНИКАТИВНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ308-315

Tursunova Aziza Xoshimovna WEB TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BILIMNI NAZORAT QILUVCHI DIDAKTIK VOSITALAR YARATISH USULLARI	316-321
Oblanazarov Faxriddin Asadovich FUTBOLCHILARNI TAYYORLASHDA TA'LIM VA MASHG'ULOTNING ASOSIY QONUN- QOIDALARINI AMALGA OSHIRISH	322-329
Isroilova Dildora Muxtarovna, Solijonova Dildora Ulugbekovna IJTIMOIY-SIYOSIY MATNLAR TARJIMASINI O'QITISHDA LINGVOMADANIY OMILLARNING O'RNI	330-335
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li MAKTAB O'QUVCHILARI HUQUQIY TA'LIM – TARBIYASINI SHAKLLANTIRISH BORASIDA OLIB BORILGAN TAJRIBA SINOV ISHLARI NATIJALARINING PEDAGOGIK TAHLILI	336-342
Jurayev Bobomurod Tojiyevich SHARQDA PEDAGOGIK FAOLIYATNING MAYDONGA KELISHI VA RIVOJLANISHI	343-350

13.00.00 – Педагогика фанлари

Jurayev Bobomurod Tojiyevich,
Buxoro davlat universiteti
pedagogika kafedrasi dotsenti,
b.t.juraev@buxdu.uz

SHARQDA PEDAGOGIK FAOLIYATNING MAYDONGA KELISHI VA RIVOJLANISHI

Annotatsiya. Maqolada Sharq mutafakkirlarining ta'limotida keltirilgan pedagogik faoliyat va o'qituvchining kasb-kor xususiyatlari izohlangan va ilmiy pedagogik asoslangan.

Kalit so'zlar: pedagogik faoliyat, o'qituvchi, Sharq mutafakkirlari, ta'limot, ta'lim, tarbiya, ustoz, shogird.

Жураев Бобомурод Тожиевич,
доцент кафедры педагогики Бухарского
государственного университета

ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ВОСТОКЕ

Аннотация. В статье разъясняются и научно обосновываются педагогическая деятельность и профессиональные характеристики учителя в учениях восточных мыслителей.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, учитель, восточные мыслители, учение, воспитание, образование, наставник, ученик.

Juraev Bobomurod Tojiyevich,
Associate Professor of the Department
of Pedagogy, Bukhara State University

ORIGIN AND DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE EAST

Annotation. The article explains and scientifically substantiates the pedagogical activity and professional characteristics of a teacher in the teachings of Eastern thinkers.

Key words: pedagogical activity, teacher, Eastern thinkers, teaching, upbringing, education, mentor, student.

DOI: <https://doi.org/10.47390/B1342V3SI2Y2023N46>

Pedagogik faoliyatning murakkabligi, mas'uliyatliligi, nozikligi, ijtimoiy hayot, iqtisodiy-siyosiy va madaniyat taraqqiyoti bilan bog'liqligi to'g'risidagi mulohazalar, ustozning pedagogik faoliyati, pedagogik kompetentligi to'g'risidagi qarashlar pedagogik tafakkur manbalari va Sharq mutafakkirlarining ta'limotida o'z ifodasini topgan.

Inson, shaxs, tahsil oluvchi (o'quvchi), ta'lim, kasb o'rgatuvchi (o'qituvchi-ustoz) muammosi insoniyat tarixiy hayotining barcha davrlarida ilg'or diniy va dunyoviy ilm

egalarining diqqat markazlarida turgan va shu bois ularning asarlari mazmunida keng yoritilgan.

Pedagogik faoliyatning har qanday sharoitda, vaziyatda, tarixiy davrda murakkabligi, mas'uliyatligi va o'ta nozikligi hamda sharafliligi to'g'risida Sharqda ham qimmatli fikrlar bayon etilganligini shahodatlovchi hujjatlar, manbalar tarixiy taraqqiyotimizda juda ko'p uchraydi. Pedagogik faoliyat to'g'risidagi mushohadalar, qarashlar, nuqtai nazarlar, yondashuvlar ayniqsa o'quvchi, shogird, o'qituvchi, tarbiyachi, ustoz, murabbiy, ko'rinishlar va tavsiflar sifatida o'z ifodasini topgan. Bu manbalar:

- xalq og'zaki ijodiyoti manba (rivoyatlar, maqollar, matallar, masallar, qo'shiqlar va h.k.) lari;

- o'git-nasihatlar, maslahatlar, yo'riqnomalar, ta'kid-ko'rsatmalar;

- mutafakkirlarning ilmiy-nazariy ta'limotlari, qarashlari, badiiy adabiyot namoyandalarining poetik va prozaik asarlarida.

Biz mazkur maqolamizda muammoning mazmun-mohiyatini to'liq bayon etishdan cheklanib, faqat Sharq mutafakkirlarining pedagogik faoliyat va o'qituvchining kasb-kor xususiyatlarini izohlash va ilmiy pedagogik asoslashga harakat qilamiz. Bizga ma'lumki Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Umar Xayyom, Yusuf Xos Hojib, Unsurul-Maoliy Kaykovus, Abulqosim Mahmud ibn Umar az-Zamaxshariy, Ahmad Yugnakiy, Nasriddin Tusiy, Muhammad Tarag'ay Ulug'bek, Alisher Navoiy, Husayn Voiz Koshifiy, Abdulla Avloniy, Hamza Hakimzoda Niyozilarning pedagogik faoliyat to'g'risidagi ta'limotlari avlodlar uchun sarchashma vazifasini o'tagan.

Ma'lumki, mamlakatimizning mustaqil davlat sifatida rivojlanishi munosabati bilan ko'p asrlik milliy qadriyatlarimiz, an'analarimiz tiklanib, ulardan yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasi davlat va jamiyatning ma'rifiy ishlarida foydalanish uchun katta imkoniyatlar tug'ildi.

Bugungi kunda yosh avlodni barkamol inson, yuksak ma'naviyat sohibi, malakali mutaxassislar qilib tarbiyalashda ajdodlarimizning ma'naviy-diniy va dunyoviy qadriyatlarning o'rni beqiyosdir.

"Avesto"da Zardushtiylik dinining asoslari bilan bir qatorda chorvani ko'paytirib, bog'lar yaratish (agronomiya), cho'lga suv chiqazib yerning sho'rini yuvib, zaxini qochirib ishlov berish (irrigatsiya), osmon jismlari, ularning harakatini kuzatish va shu asosda kun, yil, vaqt hisobini olib borish (astronomiya), daryolar, tog'lar, viloyatlar, kishvarlar tasnifi (geografiya), tabiatni, atrof-muhitni muhofoza qilish (ekologiya, gigiena), yurtni, xalqni, chorvani dushmanlar, qaroqchilar va devlardan himoya qilish (harbiy bilim), oilaning tuzilishi, oila va jamiyatda erkak-ayol ma'suliyatlari, vazifalari, burchlari (axloqshunoslik, sotsiologiya) kabi bilimlar majmuasi yuksak mahorat bilan bayon qilinganligi obidaning ulkan adabiy-ma'rifiy, qomusiy qimmatga ega ekanligini ko'rsasa, shu bilimlarni umumlashtirib, boyitib kelajak avlodga yetkazish ustozlar va muallimlar uchun yuksak ma'suliyat, burch ekanligining ta'kidlanishi diqqatga sazovordir. Ayni paytda shu bilimlarni maktab, madrasalarda o'qitish yo'nalishlari, usullari va uslublarini ishlab chiqish (pedagogika, didaktika) dono muallimlar, ustozlar vazifasi hisoblangan.

Muqqadas kitobda hayotning, taraqqiyotning asosida yaxshilik va yomonlik, nur va zulmat, haqiqat va yolg'on, go'zallik va xunuklik, adolat va nohaqlik kabi hamisha o'zaro kurashda bo'lgan, bir biriga zid tushunchalar va g'oyalarning kurashi talqin qilingan bo'lib, bularning mantiqiy rivoji sifatida yaxshi, dono ustoz va murabbiylar, nodon va johil ustoz,

murabbiylarga qarshi qo'yib tasvirlangan. Bunda muallim va mudarrislar o'z ilmini qanchalik bilishi, kasbiga munosobati, fidoiyligi, o'z burchiga ma'suliyatiga qarab yaxshi va yomon ustozlarga ajratilgan. «-Ravshannazar ustoz tolibni ogoh etadi» [1, 12] ya'ni, yaxshi ustoz shogirdlarini tangrini tanimaslik, kufr, insofsizlik, g'arazgo'ylik, nohaqlik, ishyoqmaslik, axloqsizlik, hunarsizlik va bilimsizlik kabi illatlardan voz kechishga undab, tangriga ishonib uni doim madh etish, haqgo'ylik, mehribonlik, poklik, hallolik, insof va diyonatlilik, adolatlilik, insonparvarlik kabi xislatlarni namoyon etishiga ko'mak berishni o'zining muqqadas burchi hisoblab, shu yo'lda xizmat qilgan. Ustoz haqida :«-haqiqat nurlari ostida komronlik va shodmonlik manziliga eltuvchidir, sen bu yo'lni ezgulikdan ogoh zotlar uchun bino aylading» [1,17] deb kuylanishi tahsinga sazovordir.

Ayni vaqtda imonini va ilmini dev va durujlarga sotgan yomon ustozlar qattiq tanqid ostiga olinib qoralanadi. «Yomon tarbiyachi o'z ta'limi bilan ilohiy so'zlarni teskari qiladi va tiriklik idrokini xarob aylaydi. Haqiqatda, u odamlarni rostlikning bebaho sarmoyasidan va ezgu niyatdan bahrasiz aylaydi», yoki «Yomon tarbiyachi hech qachon hayotingizni tubanlashtirmasin, devparast durvandlar avraguvchi til bilan sizlarni gumroh qilmasin». Yaxshilik, ezgulik (Ahura Mazda) doimo yomonlik va johillik (Ahriman) ustidan g'alaba qozonganidek dono ustoz va murabbiylar ta'limoti yomon ustozlar ta'limidan ustun turishi, nihoyada ezgu amallarni o'z qalbi va ongiga jo aylagan tolib va shogirdlarning voyaga yetkazilishi bilan yakunlanishiga olib keladi.

Har bir ijtimoiy tuzum taraqqiyoti, kelajagi, insoniyat istiqboli, kishilarning hayot va turmush tarzi pedagogik faoliyat ning mazmuni, taraqqiyoti bilan bogliqdir. Pedagogik faoliyat fan, madaniyat va ma'naviyatning rivojlanishiga ta'sir qiladi, uni takomillashtiradi. Bu falsafiy - pedagogik aqida davlat ahamiyatiga ega bo'lgan ta'lim - tarbiya ishlarini qay yo'sinda'olib borishdan, pedagogik faoliyat ni tashkil qilishdan kelib chiqadi. Shu o'rinda e'tirof etib o'tish joizki, pedagogik faoliyat ni tashkil etish uzok o'tmishga borib taqaladi. Tarix insonning barkamollik, taraqqiyot yo'li. Moziyni bilmaslik o'zini anglamaslikdir. O'zini anglagan, o'tmishni chuqur bilgan xalqgina buyuk ishlarni qilishga qodir bo'ladi.

Ma'lumki, har bir xalq, millatda qadriyat degan buyuk udum mavjud. Bu keng qamrovli, purma'no so'z zamirida o'z qadrini bilish degan hikmatli so'z yotadi. Zotan, o'z qadrini bilmagan kishi o'z g'alar qadrini ham bilmaydi. Xuddi shuningdek, o'z milliy qadriyatlarini hurmat qilib e'zozlagan, uni rivojlantirishga harakat qilmagan inson haqiqiy inson emas. Chunki, milliy qadriyat xalq o'tmishiga, bugungi va kelajagiga fan, madaniyat, texnika taraqqiyotiga, kasbiga yuksak hurmat bilan _ belgilanadi. U xalq turmushining yaxshilanganligini, rivojlanishini ta'minlaydi. Qadriyatlar mazmunini pedagogik faoliyat siz tasavvur etish mumkin emas. Bundan tarix, ajdodlarimiz ta'limoti yorqin dalildir.

O'zbek xalqi tarixan pedagogik faoliyat ni tashkil etish sohasida o'ziga xos dorilfunun yaratganligini pedagogik tafakkur isbotlab turibdi. Bu narsa zardushtiylik dinining muqaddas kitobi «Avesto»da ham to'lik o'z ifodasini topgan. Biroq, muborak islomgacha davr pedagogikasi, fan, madaniyat, pedagogik faoliyat to'g'risidagi ma'lumotlarning tarixini yoritish imkoniyati chegaralangan. Chunki, Qutayba boshchiligidagi arab istilochilari olib borgan qirginbarot urushlar, vayronagarchiliklar tufayli o'sha davrlarda yaratilgay ta'limotlar, asarlar, manbaalar yoqib yuborilgan.

Shuni e'tirof etish joizki, Islom dini O'rta Osiyo xalqlari o'rtasida mustahkamlanishi bilan bu erga arab tili va madaniyati kirib keldi va qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik, savdo -

sotiqning rivojlanishi nntijasida pedagogik faoliyat mazmuni kengaydi hamda kasb madaniyati to'g'risida qimmatli fikrlar paydo bo'ldi.

Tarix shundan dalolat beradiki, O'rta Osiyoda VII - XII asrlarlar davomida ilm - fan, madaniyatning rivojlanishi natijasida pedagogik faoliyat ni shakllantirish to'g'risidagi fikrlar paydo bo'la boshladi. Bu davr jahonga Al - Xorazmiy, Al - Farg'oniy, Al - Forobiy, Al - Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yassaviy kabi allomalarni tanitgan bo'lsa, XV - XVI asrlarga kelib turkiy xalqlar (ran Turkiston o'lkasi to'g'risida borayapti) jahonga Qozizoda Rumiy, Ulugbek, Ali Qushchi, Haydar Xorazmiy, Hofiz Xorazmiy, Lutfiy, Navoiy, Zahridin Bobur, Muhammad Solih kabi allomalarni voyaga etkazdi. Ularning ta'limotlari ta'sirida Markaziy Osiyo shaharlarida ko'plab madaniy va ilmiy markazlar faoliyat ko'rsata boshladi. Ushbu allomalarning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissalarini g'oyat salmoqlidir.

O'rta Osiyo qomuschi olimlarining ko'plab asarlarida umumbashariy fanlar, hu jumladan ta'lim - tarbiya, pedagogik faoliyat ni tagi kil etish, shuningdek pedagogika, psixologiya fanlarining rivojlanishiga oid goyat qimmatli fikrlar bayon etilgan. Bu ilmiy g'oyalarda insonni ulug'lashga intilish, ayniqsa, insonning aqliy, axloqiy - ma'naviy, mehnat, kasb - kor tarbiyasi, jismoniy rivojlanishini ta'minlashga doyr fikrlar bayon etilgan bo'lib, ular bugungi kun bilan ham hamnafasdir.

Yaqin va U rta sharq Renessansi (Uyg'onish) davridanoq O'rta Osiyo, Eron, Arab mamlakatlarida aniq davlatning madaniyati sifatida kasbiy, faoliyat turlarini o'rganishga e'tibor qaratildi. Fan, ayniqsa tabiatshunoslik, falsafa, mantiqni o'rganish, mazkur fanlar mazmunini tashkil etgan sategoriyalar, tushunchalar, bog'lanishlar, qonuniyatlarning natijasini aniqlash, shu natijani qo'lga kiritishning metod, usul, vosntalarini aniqlash pedagogik faoliyat ning bosh vazifasi bo'lib qoldi. Shuning natijasi o'laroq pedagogik faoliyat ning ilm - fan, adabiyot, san'at, musiqa ilmi tez rivojlana boshladi.

Uyg'onish davri mutafakkirlari va undan keyingi davr allomalarining.ma'naviy madaniyat, pedagogik faoliyat to'g'risidagi xarakterli ta'limotlaridan biri qomusiylikka, universallikka intilish, bir vaqtning o'zida bir necha ilm, ya'ni ilmiy faoliyat bilan shug'ullanish bo'ldi. Masalan, Forobiy - faylasuf, musiqashunos, mantiqshunos, sotsiolog, filolog, tibbiyotchi va hokazo; Ibn Sino tabib, astronom, faylasuf, shoir farmakolog, yirik davlat arbobi va hokazo; Muso al - Xorazmiy - matematik, astronom, pedagog, tarixshunos va hokazo; Umar Xayyom - matematik, lingvist, astronom, fizik, faylasuf, shoir va hokazo; Beruniy - tarixchi, geograf, geolog, astronom, matematik, filosof va hokazo; Shunday qilib, bu davr allomalarining faoliyati ko'p qirralik, universallik bilan farqlanishi sababli, ular pedagogik faoliyat ning kup tomonlama bo'lishini targib qiladilar.

Masalan: Aristotel falsafasini davom ettirgan Abu Nasr Forobiy - (873 - 930) tarbiya masalalariga goyat katta ahamiyat berib, tarbiyaning bosh vazifasi insondagi tabiiy qobiliyat va iqtidorni rivojlantirish orqali ezgu ishlar qilishga o'rgatish, turli hil ilmlar, pedagogik faoliyat bilan shugullanish, baxt - saodatga erishishning asosi deb bildi. Uning fikricha pedagogik faoliyat ning muhim bo'g'ini ilmiy bilim egallashga yo'nadtirilgan bo'lishi kerak, chunki bilim va tajriba insonni har tomonlama muhohada yuritishga, o'z fikrlarini rivojlantirishga, hayotda ko'p pedagogik faoliyat lar mazmunini anglashga o'rgatadi, fan va hunar bilan shugullanishga yo'llaydi.

Forobiy tarbiyalanayotgan, ya'ni pedagogik faoliyat ga tayyorlanayotgan kishining aniq sharoitlari va xarakteriga ko'ra ikkita pedagogik usulni qo'llashni tavsiya qiladi. Agar

tarbiyalanayotgan kishilar (tarbiyaning bosh maqsadi Forobiyning ta'biricha kishilarni hayotga, pedagogik faoliyatga tayyorlashdir.) fan va hunarni o'rganishga o'zlari xoxish bildirayotgan bo'lsalar, unda ularni bilimga ishtiyoqini kuchaytiruvchi «yumshoq usul»ni qo'llash, mabodo tarbiyalenuvchilar bilim egallashda o'zboshimcha va itoatsiz bo'lsalar ularga nisbatan «qattiq usul»ni qo'llash kerak.

Forobiy ilmni qunt bilan egallashga kirishib, o'z pedagogik faoliyati ustida tinmay ishlaydigan kishilarga hurmat bilan qaraydi. Ilm o'rganishga kirishib, o'z kasb - hunari ustida o'ylaydigan inson, deb ta'kidlaydi Forobiy, kamtar, sog'lom bo'lishi, odobli va axloqli, qat'iy bo'lishi, riyokorlik va xiyonatdan yiroq bo'lishi, o'zini ilm, kasb - hunar ahliga hurmat bilan qarashga o'rgatishi lozimdir.

«...insonning kasb - hunar va san'atdagi fazilatiga kelsak, bu fazilat tug'ma emasdir, aks holda uning fikriy fazilatida mutlaqo kuch va ulug'lik bo'lmas edi. Agar kasb - hunar fazilati tug'ma bo'lganda, podshohlar ham o'zlari istab va harakat qilib emas, balki podshohlik ularga faqat tabiiy ravishda muyassar bo'lgan, tabiat talab qilgan tabiiy bir-majburiyat bo'lib qolar edi. Nazariy va buyuk fikriy fazilat, ulug' tugma fazilat va ulug' pedagogik faoliyat (kasb - hunar) fazilati, odat - malaka bo'lib qolgan odamlarda bu fazilatlar irodani hosil qilishning va odatga otlantirishning sababi bo'ladi. Bunday odamlar cheksiz va chuda kuchli tabiat va iroda egalari»[11].

Forobiyning pedagogik faoliyatni tashkil etishda kishi axloqining mezonlari to'g'risidagi fikrlari aytganlari diqqatga sazovordir. Zero, axloq kishilar orasidagi munosabatlarni ishlab chiqarish munosabatlarini tartibga solib turuvchi o'ziga xos usuldir.

Axloq yordamida jamiyatdagi tartib - intizom, odob qoidalari, muloqot mezonlariga rioya qilinadi. Axloq pedagogik faoliyatni yo'lga qo'yish, uni samarali amalga oshirishning muhim mezonidir. Shuning uchun pedagogik faoliyatni tashkil etishda Forobiyning axloq mezonini to'g'risidagi fikrlari tadqiqotimiz uchun muhim ijtimoiy - pedagogik ahamiyat kasb etadi. «Yaxshi xulq va aql kuchi, - deb yozgan edi Forobiy «Baxt va saodatga olib boradigan yo'l» degan traktatida, - ikkalasi birgalikda har bir narsaniing yaxshiligi uning o'zidagi va uning hatti - harakatidagi afzalligi va mukammalligida degan ma'noda insonning qimmatli xislatidir». Agar ikkalasi (yaxshi xulq va aql kuchi) bor bo'lsa, biz o'zimizdagi va hatti - harakatimizdagi afzallikka va mukammallikka ega bo'lamiz va ularning ikkalasi tufayli biz olijanob kasb egasi va yaxshi insonlar bo'lamiz: bizning hayot tarzimiz saxovatli, bizning xulq - atvorimiz esa - maqtovli bo'ladi» [3,11].

Shunday qilib, insonning ma'naviy qiyofasi tizimida kasb - korni egallash va pedagogik faoliyatni tadqiq qilgan ekan, Forobiy axloqiylik hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi deb alohida uqtiradi.

Forobiyning VIII - IX asrlardagi inson va uning mohiyati, insonni fozil shaxs qilib tarbiyalash, uning aql zakovati, ma'naviy-axloqiy rivojlanishi xususida gamxo'rlik qilish, pedagogik faoliyatni maqsadli tashkil etish to'g'risidagi ta'limotini rivojlantirishga hissa qo'shgan allomalardan biri Abu Rayhon Beruniydir (973 - 1048 yillar). Ilmiy - pedagogik ma'lumotlarga ko'ra Beruniy o'z Vatanida kamol topgan mutafakkirlar Muxammad Muso al - Xorazmiy yaratgan «Hind hisobi haqida», «Algebra va al - Muqobala», Muxammad al - Farg'oniyning «Astronomiya kaliti», Abu Nasr Forobiy, Abu Bakr ar - Roziy, arab faylasufi al - Kindiy, yunon olimlari Fales, Suqrot, Platon, Aristotel, Galen, Ptolomey, Ibn Iroqning astronomiya, geometriya, matematikaga oid asarlarini qunt bilan o'rgandi, ularga sharhlar

yo'zdi va mazkur asarlardagi goyalarni rivojlantirdi.

Beruniy, qomusiy olim sifatida fanning ko'p jihatlariga asos soldi. Uning pedagogikaga doyr asarlarida ta'lim - tarbiyaning boshqa sohalari singari inson, uning baxt - xaodati, kamolotida kasb - kor egallash, pedagogik faoliyatni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Beruniyning pedagogik faoliyatni tashkil etish to'g'risidagi ta'limotida tabiatdagi, jamiyatdagi kasblarning mohiyat - mazmunini yaxlit idrok etishdan boshlash, uning barcha tomonlarini kompleks o'rganish zarurligi uqtiriladi. Ammo, pedagogik faoliyatning moqiyatini o'rganganda «Eshitishdan dillar nafratlanadigan, quloqlar tortinadigan, aqlga sig'maydigan afsonalarni asossiz ekanligini faqat tajriba, amaliyot tufayligina aniqlab olish mumkin» deb uqtiradi alloma.

Uning pedagogik faoliyatni tashkil etish to'g'risidagi fikrlari ilm o'rganish, ilmga ragbat bildirish bilan tavsiflanadi: «Ilmlar ko'pdir, - deb yozadi Beruniy «Hindiston» asarida. Ular zamoni iqqolli bo'lib, turli fikr va xotiralar ularga qo'shib borsa ko'payadi. Odamlarning ilmlarga ya'ni kasbga rag'bat qilishi, ilmlarni va ilm ahllarini hurmatlashi o'sha iqqolning belgisidir.

Ayniqsa hukmron kishilarning ilm (kasb) ahlini hurmat qilishi turli ilmlarning ko'payishiga sabab bo'ladi. Chunki hukmronning shunday qilishi kishilarning, dunyoning (kundalik) zarur ishlari bilan ovora bo'lib qolgan qalblarini turli ilmlar bilan shug'ullanish uchun bo'shatib qo'yadi. Hukmronning ilm ahlini maqtab, ulardan xursand bo'lishi ham, ilmlarning ko'payishiga sabab bo'ladi. Demak, odamlarning qalbi buni sevish uchun va buning teskarisiga esa nafrat bildirish uchun yaratilgandir»[4,125].

Ma'lumki, Beruniyning tarbiyaga doir yaratilgan ko'plab asarlarida tarbiya vositalari tahlil qilinadi. Allomaning ta'biricha tarbiyaning muhim vositasi insonning axloqiy tasavvurlari va his - tuyg'ularining ezgulik tomon burishdir. Ezgulik, yaxshilik bilan bog'liq bo'lgan odat hamda ko'nikmalardan hosil bo'ladi.

Pedagogik faoliyatni tashkil etishda ham odat va ko'nikmaga tayanib insonning ko'ngil va aqlini kasbga moslashtirishdan boshlash lozim. Aks holda kishilarni buzadigan yaramas xususiyatlar, tasodifiy holatlar avj olib, kishilarni haqiqat qarshisida ko'r qilib qo'yadi. Eskirib qolgan rasm - rusumlar, jamiyatda qandaydir salbiy holat tufayli hayotga kirib kelgan yomon odatlar, fanatizm, shahvoniy ehtirosga berylish, obro' orttirishga intilish, manmanlik, o'zgalarga bepisandlik bilan qarash holatlari avj olib, pedagogik faoliyatni to'g'ri tashkil qilishga xalaqit beradi.

Sharq Uyg'onish davri ijtimoiy - falsafiy, ruhiy - pedagogik g'oyalarning rivojlanishiga o'lgan hissa qo'shgan allomalardan yana biri Ibn Sinodir. (980 - 1037). Ibn Sinoning pedagogik faoliyatni tashkil etishdagi qarashlari axloq ta'minoti mazmunida ifodalanib, pedagogik faoliyat egasi bilimdon, saxovatli, irodali, ishbilarmon, xalq va millat uchun xizmat qiladigan insoniyatga foyda keltirishga intiladigan kishi bo'lishi darkor. U "Bilimlar xazinasini" nomli risolasida pedagogik faoliyatni tashkil etishga intiladigan inson xulq - atvori, ishlarini zamon va davr axloqi nuqtai - nazaridan tashkil etsinki, u yangi jamiyatni qurish, uning aholisining manfaatlari, baxt - saodati va farovonligi yo'lida xizmat qilsin.

O'rta asrlarning falsafa, tabobat, geologiya, botaniqa, musiqa, falakiyot, psixologiya, pedagogika, mantiq, tilshunoslik, adabiyot kabi fanlar sohasida qalam tebratgan alloma Ibn Sino bu fanlarning barchasini rivoji faqat pedagogik faoliyatni to'g'ri tashkil qilish orqali rivojlanishi mumkinligini takror va takror ta'kidlagan edi.

Ibn Sino insonni kamol toptirishda kasb tarbiyasining ahamiyati katta ekanligini alohida ta'kidlaydi. Kasb tanlash, hunar egallash Ibn Sino axloqiy tarbiya nazariyasi mazmunining bosh masalasi bo'lib hisoblanadi. Uning ijtimoiy - siyosiy va falsafiy goyalarida ko'p qirrali pedagogik faoliyat ijtimoiy konsepsiya nuqtai - nazaridan yechiladi. «Inson - deb yozadi Ibn Sino, - o'z shaxsiy ehtiyojlarining mustaqilligi ma'nosida pedagogik faoliyatdan ajralib qolgan emas, chunki u ana shu ehtiyojlarini pedagogik faoliyati orqali, o'zгалar bilan munosabat va muloqotda bo'lgan taqdirdagina qondiradi.

Kishilar o'rtasida o'rnatiladigan fikr almashuv va o'zaro bog'liqlik jarayonlarida har bir kishi o'z pedagogik faoliyati orqali o'ziga ham, jamiyatga ham foyda keltiradi. Zero, har bir kishi hamma narsani o'zi bajarganda, o'z zimmasiga tushgan majburiyatni teranroq his qilgan bo'lur edi» [9, 167-168].

Ibn Sinoning ta'limotiga ko'ra insonni ulug'laydigan narsa uning o'z hayot yo'lini, pedagogik faoliyat ini aniq belgilashidir. Pedagogika nuqtai - nazaridan olganda mutafakkirlarning pedagogik faoliyat ini ongli tarzda egallash va tashkil etish to'g'risidagi fikrlari qimmatlidir.

Shunday qilib, pedagogik faoliyatni tashkil etish to'g'risidagi ta'limotni keyingi davr allomalari Yusuf Xos Hojib, Ulug'bek, Navoiy, Kaykovus, Voiz Koshifiy, Bobiur ijodida ham kuzatiladi.

Xulosa qilib aytish joizki, pedagogik bilimlar sohasi va pedagogik faoliyat eng qadimgi soha hamda kasb sirasiga kiradi. U o'z mazmun-mohiyatiga ko'ra jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti va ma'naviy-ma'rifiy hayoti uchun zarur bo'lgan ma'lumot, axborotlarni targ'ib qiluvchi fan sifatida mamlakatning talab va ihtiyojlarini qondiruvchi bilimlar majmui sifatida taraqqiy eta boshladi. Chunonchi, bashariyatning ijtimoiy hayoti va taraqqiyoti shu bilan tavsiflanadiki, har bir avlod o'zidan oldin o'tgan ajdodining hayotdagi, ishlab chiqarishdagi, ijtimoiy faoliyatdagi va ma'naviy - ma'rifiy sohalaridagi tajribalarni o'zlashtiradi hamda o'zining davri va yangi tarixiy - iqtisodiy taraqqiyotiga moslashtiradi, takomillashtiradi va o'zidan keyingi avlodiga meros qilib qoldiradi. Pedagogik faoliyat va uning ijtimoiy mohiyati to'g'risidagi Sharq allomalarning qimmatli fikrlari bugungi kunda ta'lim va tarbiya ishlarini amalga oshirishda muhim dasturamal bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. "Авесто". Гоҳлар . А.Маҳкам таржимаси.-Т. "Шарқ", 2001 й. 12-бет
2. Amonov M. N. The problems of designing professional skills and independent training of future teachers in Uzbekistan //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 3. – С. 22-26.
3. Аль - Фараби. Социально - этические трактатам.- Алма - Ата, «Наука», 1973, 11 - бет.
4. Беруний. «Танланган асарлар». 11- жилд, 1965 йил, 125 - бет.
5. Жураев Б. Т. Гуманизация дидактических отношений между учителем и учащимся в педагогических идеях Востока //VIII Лазаревские чтения" Лики традиционной культуры в современном культурном пространстве: ренессанс базовых ценностей?". – 2018. – С. 120-122.
6. Жураев Б.Т. Деятельность педагога по гуманизации учебно-воспитательного процесса //Научные школы. Молодежь в науке и культуре XXI в.: материалы междунар. науч.-творч. форума. – 2017. – Т. 31.
7. Жураев Б.Т. ДУХОВНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА САМАНИДОВ //Экономика и социум. – 2022. – №. 6-1 (97). – С. 553-556.

8. Жураев Б.Т. Некоторые вопросы наставничества в педагогическом наследии Хусаина Воиза Кошифи //Социально-культурная деятельность: векторы исследовательских и практических перспектив. – 2016. – С. 103-105.
9. Ибн Сино. «Тиб конунлари» - Т., 1963. 167 - 168 бетлар.
10. Ortiqov O.R. O'QITUVCHI FAOLIYATIDA PEDAGOGIK DEONTOLOGIYA VA KOMPENTLIKNING ROLI VA ANAMIYATI //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 42-47.
11. Форобий Абу Наср. «Бахт ва саодатга эришув». Ўзбекистон педагогикаси антологияси: Икки жилдлик. Ж.1.
12. Ходжаев Б.Қ., Жураев Б.Т. Педагогик фаолиятга кириш [Матн]: монография - Тошкент: Muharrir nashriyoti, 2020. -148б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

Махсус сон

№ S/2 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

Специальный выпуск

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES Special Issue

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари** электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).